

Elin Stendahl
Statistiska centralbyrån

Möte i användarrådet för FoU-statistik, 16-05-2024

Närvarande:

Anna Törneke, Universitetskanslersämbetet
Caroline Ingvarsson, Kungl. ingenjörsvetenskapsakademien
David Birksjö, Tillväxtanalys
Eva Marie Rigné, Sveriges kommuner och regioner
Gustav Hansson, Tillväxtverket
Jennifer Åhlberg, RISE
Karl Westberg, Klimat- och näringslivsdepartementet
Kenth Hermansson, Vetenskapsrådet
Marianne Hall, Lunds universitet
Patrik Sandgren, Teknikföretagen
Rolf Nilsson, Vinnova (ordförande)

Från SCB

Björn Forssell, ESA/NUP/INF
Cecilia Wass, D/UTV/LEDN
Elin Stendahl, ESA/NUP/INF (sekreterare)
Nils Adriansson, ESA/NUP/INF
Per Andreasson, ESA/NUP/LEDN

Frånvarande:

Katarina Nordqvist, Utbildningsdepartementet
Roger Svensson, Institutet för näringslivsforskning

1. Mötet öppnas

Mötet öppnas 09.32 och ordförande Rolf Nilsson (Vinnova) hälsar välkomna. En kort presentationsrunda av de närvarande hålls.

2. Godkännande av dagordning

Dagordningen godkänns utan justeringar.

3. Val av justeringsperson

Marianne Hall (Lunds universitet) väljs till justeringsperson.

4. Mötesanteckningar från föregående möte

Sekreteraren läser upp en sammanfattning av anteckningarna från föregående möte.

Vad som togs upp:

- Resultaten från undersökningen Innovation i offentlig sektor 2021–2022 samt det pågående internationella arbetet inom området presenterades.
- En rapport som beskriver tidsseriebrottet i undersökningarna It-användning i företag och Innovation i företagssektorn till följd av implementeringen av den nya tillämpningen av statistiska enheten företag presenterades. Användarrådet uttryckte att denna typ av information som kan vara till hjälp vid tolkning av statistiken är av stor vikt.
- Förändringar i undersökningen Forskning och utveckling i Sverige inför den kommande undersökningsomgången presenterades.
- Användarrådet fick lämna synpunkter på SCB:s utredning kring att använda brus som metod för att undvika röjande. Metoden och vilka ungefärliga effekter den får på statistiken presenterades och ledamöterna uppmanades att beskriva sina behov av utökad tillgång på data.

5. SCB-frågor

Birgitta Mannfelt har påbörjat en ny tjänst som projektledare och arbetar nu med utrikeshandelsstatistiken. Ny chef för sektionen Innovation, näringslivets produktion och forskning är Björn Forssell från och med 1 maj 2024.

SCB presenterar arbetet som pågår på myndigheten kring AI. SCB ser många områden där AI har stor potential att förbättra och effektivisera verksamheten. Bland annat har SCB tagit fram en modell för att arbeta med maskininlärning i statistiksammanhang. Modellen i Statistikproduktionsstödet som är allmänt tillgängligt: [SPS Övergripande process C Maskininlärning](#).

Kommentarer/frågor:

- Som svar på en fråga från Teknikföretagen uppgav SCB att målsättningen är att AI-verktyg ska integreras i statistikproduktionen. Det finns ett par länder som kommit relativt långt i de här frågorna, däribland Kanada och Nederländerna, men många befinner sig, liksom Sverige, i en

fas som handlar om att utreda möjligheterna och begränsningarna som olika lösningar innebär.

- SKR påpekar vikten av att ta tillvara möjligheterna att använda ny teknik på ett sätt som innebär minskad uppgiftslämnarbörda och ser gärna att någon form av konsekvensanalys genomförs i samråd med intressenter.
- Det finns många frågor kopplat till hur AI kan användas i statistikproduktionen som återstår att lösa för att processen ska vara reproducerbar och transparent. Kopplat till detta arbetar exempelvis Kungliga biblioteket med att tillhandahålla en transparent och öppet tillgänglig språkmodell som kan vara lämplig för användning i offentlig verksamhet. SCB:s egen ML-grupp arbetar också mycket med frågor kring kvalitet.

6. Långsiktiga behov av indikatorer kring forskning, innovation och framväxande teknik

SCB har tidigare, i olika omgångar, inkluderat frågor kring olika framväxande tekniker i FoU-undersökningen. Dels har frågor om AI inkluderats i ett par undersökningsomgångar, dels har frågor om bioteknik och biovetenskap undersökts. Intresset av att följa denna typ av teknik är stort internationellt men det finns betydande svårigheter förknippade med att mäta den här typen av utveckling.

Olika länder arbetar på olika sätt med dessa frågor. I Kanada har man en enkätundersökning som avser avancerad teknik. Även Danmark samlar in uppgifter kring ett antal policyområden i sin FoU-undersökning. En svårighet är att många av de områden man vill följa går på tvärs och inte är ömsesidigt uteslutande.

En annan ansats är den som OECD expertgruppen Management and Analysis of Research and Innovation Administrative Data (MARIAD) har inom projektet FUNDSTAT där man analyserar forskningsfinansieringsdata. Ansökningar analyseras för att identifiera forskningens syfte och hur stora resurser som olika projekt beviljas. MARIAD har hittills gjort två analyser där man tittat på forskning kring COVID-19 respektive AI.

SCB ser att det finns potential att bättre kunna följa den här utvecklingen genom att kombinera nya lösningar med hjälp av AI, nya datakällor såsom Gemensamt dataprojekt (GDP) samt redan existerande undersökningar om FoU och innovation.

Kommentarer/frågor:

- Tillväxtverket framhåller att det finns behov av indikatorer kring olika typer av framväxande tekniker. Ofta handlar det snarare om att det är intressant att följa olika områden, snarare

än vissa specifika, avgränsade tekniker. Sådana områden är exempelvis strategiskt försvar och grön omställning. De dimensioner som är av störst intresse är omfattning och förutsättningar.

- Teknikföretagen instämmer i att detta är intressanta frågor och att det finns ett behov av att kunna följa den här utvecklingen. Indikatorer av den här typen kommer att efterfrågas inte bara från politiskt håll utan även från näringslivet. På Vinnova pågår ett arbete med att ta fram strategiska områden som skulle kunna vara en intressant utgångspunkt. Dimensioner som är intressanta är dels hur många som arbetar med utvecklingen av framväxande teknik, dels var i utvecklingsfasen man befinner sig.
- SCB framhåller att ett av problemen som finns med att försöka mäta framväxande tekniker genom enkätundersökningar är att själva teknikerna inte alltid är målet med forsknings- eller innovationsaktiviteter utan istället utgör ett medel för att nå andra mål. Därför kan det vara svårt att avgöra hur stor del av forsknings- eller innovationsarbetet som kan tillskrivas en viss teknikutveckling. SCB ser också att det finns ett behov av att kunna vara mer flexibla i statistikproduktionen. Teknikutvecklingen går i många fall för fort för att det ska vara meningsfullt att mäta den genom traditionella statistiska undersökningar.
- Tillväxtanalys ser att en av utmaningarna på området är att få långsiktighet i statistiken men också att det kan vara svårt att se vad som är den absoluta fronten av ett teknikfält när man inte själv är involverad. Det finns också en risk för att statistiken kan bli normerande. En ansats liknande den som används inom MARIAD/FUNDSTAT är lovande men reflekterar inte nödvändigtvis hur forskare formulerar sin forskning utan hur finansierarna utformar utlysningar.
- SKR instämmer i det som föregående ledamöter tagit upp. En dimension som är viktig att kunna följa, särskilt ur ett regionalt utvecklingsperspektiv, är samarbete. Det är relevant för att kunna följa regionala innovationsekosystem.
- Lunds universitet understryker den tidigare poängen från Tillväxtanalys om att det är viktigt att vara medveten om risken med att statistik kan bli normerande. Det innebär också att man kan skapa rundgång i systemet där de formuleringar forskare använder i sina ansökningar styr statistiken och statistiken i sin tur styr hur forskare formulerar sig i sina ansökningar.
- Vinnova instämmer i att detta är en väldigt intressant diskussion. Det finns behov av att kunna följa nya tekniker men också större processer som de digitala och gröna omställningarna. Att ta inspiration av arbetet som görs inom MARIAD och GDP är en smart väg att gå. En begränsning är

dock att den information som finns i GDP endast är nationell och ger begränsad möjlighet att också kunna följa svenska forskningsprojekt som finansieras av EU:s ramprogram eller andra EU-medel.

SCB ser framför sig ett explorativt arbete kring detta där det kommer att krävas experimentering för att komma framåt och hitta lösningar på de risker som finns. En viktig aspekt är också att följa det arbete som sker internationellt och vara aktiv i internationella forum där de här frågorna diskuteras. Det är exempelvis viktigt att jobba för internationell samordning kring definitioner av olika tekniker för att kunna skapa internationell jämförbarhet. Det är också ett arbete som kan haka i den mer generella utvecklingen inom AI på SCB. Ett första steg som behöver tas är att se över tillgången på data. Hur arbetet kan tas vidare är naturligtvis även en resursfråga.

7. Revidering av Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI)

Från och med referensår 2025 kommer en reviderad version av SNI att implementeras i statistiken. Den reviderade SNI-klassifikationen kommer alltså att implementeras nationellt i följande undersökningsomgångar:

- FoU i företagssektorn 2025 (publicering 2026)
- Innovation i företagssektorn 2024–2026 (publicering 2027)

Förändringarna som revideringen innebär är begränsade och medför inga direkta förändringar i undersökningarnas populationer. Den mest betydelsefulla förändringen som görs är att det som tidigare var sektion J Informations- och kommunikationsverksamhet delas upp i två nya sektioner J ”Publishing, broadcasting, and content production and distribution activities” respektive K ”Telecommunication, computer programming, consulting, computing infrastructure and other information services”. Anledningen är att kunna följa mjukvaruutveckling och andra IT-branscher bättre. Detta får effekter på det statistiska aggregatet IKT-sektorn. Frågan om hur IKT-sektorn ska definieras efter revideringen diskuteras för närvarande inom OECD.

Eurostat föreslår inte några krav på dubbelrapportering eller tillbakaskrivning för Innovation i företagssektorn. För FoU-undersökningen är förslaget från Eurostat att ha dubbelrapportering för ett år (2025) och tillbakaskrivning ett referensår (2023). Då detta är frågor som är väldigt kostnadsdrivande ställer sig många länder negativa till EU-krav om tillbakaskrivning och dubbelrapportering, så även Sverige. Vad gäller nationella behov krävs att de är väldigt väl motiverade för att de ska kunna prioriteras.

Kommentarer/frågor:

- Vinnova framhåller att en väsentlig fråga för att kunna säga något om de nationella behoven är storleken på det tidsseriebrott som uppstår i statistiken. På detta svarar SCB att storleken på tidsseriebrottet beror på vilken aggregeringsnivå och vilka branscher man tittar på. Exempelvis kan tidsseriebrottet förväntas bli betydande för IKT-sektorn då den kommer att definieras annorlunda än tidigare. Tidsseriebrottet kommer även att påverka statistik som redovisas efter SPIN då det i stor utsträckning råder ett ett-till-ett-förhållande mellan SNI och SPIN.
- På en fråga från Tillväxtanalys angående hur väl detta sammanfaller med andra tidsseriebrott uppger SCB att SNI revideringen kommer att innebära att vi får ett ytterligare tidsseriebrott i FoU-statistiken 2025 utöver det tidsseriebrott som uppstår för referensår 2023 i samband med implementeringen av den statistiska enheten företag. Tillväxtanalys påpekar vidare att kommunikationen kring tidsseriebrottet är väldigt viktigt för att skapa goda förutsättningar för användare att kunna tolka statistiken.
- Tillväxtverket instämmer i att informationsinsatser är viktiga och efterfrågar en samlad dokumentation över alla tidsseriebrott i statistiken.
- Vinnova påpekar att det också är viktigt att ha i åtanke att förändringar i näringslivet innebär att statistikens population ständigt förändras vilket innebär utmaningar vad gäller jämförbarheten över tid oavsett om det gör förändringar i statistikframställningen eller inte. Därför används statistiken i första hand för att få en ögonblicksbild.

9. Utvärdering av företagsfrämjande insatser

Klimat- och näringsdepartementet presenterar ett pågående arbete kring utvärderingen av företagsfrämjande insatser. I den senaste budgetpropositionen har medel avsatts för att arbeta mer systematiskt med utvärdering av företagsfrämjande insatser. Regeringen vill också se över hur det statligt finansierade företagsfrämjande kan bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Gemensamma problem med nuvarande utvärderingar är:

- Bristfällig överblick
- Bristfälliga dataunderlag
- Bristfälliga analyser av effekter
- Brister i redovisningar av effekter

Huvudsakliga teman för projektet är att få en överblick över det samlade företagsfrämjandet, få förutsättningar och data för

utvärderingar på plats samt att få till stånd en långsiktig förvaltning av systematiska utvärderingar. En del i detta blir att upprätta en databas som innehåller den data som krävs för utvärderingen. Arbetet planeras att ta sin utgångspunkt i Tillväxtanalys rapport *Samlad uppföljning och utvärdering av det företagsfrämjande systemet*.

En del i arbetet är att ta fram en insatslogik som innebär att myndigheten som genomför en företagsfrämjande insats ska svara på ett antal bestämda frågor innan insatsen påbörjas. Ytterligare en del är att på förhand identifiera vilka data som behöver sparas för att kunna följa upp och utvärdera insatsen.

Kommentarer/frågor:

- Tillväxtverket påpekar att Mikrodatabasen över statligt stöd till näringslivet som Tillväxtanalys tagit fram kan vara användbar för ändamålet. Den rapport som Tillväxtanalys har skrivit som arbetet ska utgå ifrån har heller inte varit ute på remiss hos de berörda myndigheterna ännu. Att försöka mäta stöd som går via mellanhänder är något som Tillväxtverket arbetar med och som skulle kunna bidra till delar av projektet. Tillväxtverket ser också positivt på insatslogikerna.
- SCB instämmer i svårigheterna med att få en överblick över det totala statliga FoU-stödet till näringslivet. Det vore värdefullt om det skapades bättre förutsättningar för att få till en helhetsbild. SCB ser också att det finns flera intressanta dataaspekter i projektet och ser därför positivt på att involvera DIGG i arbetet. SCB fortsätter gärna dialogen kring projektet med RK.
- Tillväxtanalys framhåller att det också är intressant att kunna följa insatser på EU-nivå. För att det ska vara möjligt finns dock mycket arbete att göra exempelvis kring datadelning.
- Teknikföretagen efterfrågar en ungefärlig tidplan på vilket Klimat- och näringsdepartementet svarar att förhoppningen varit att kunna formulera ett uppdrag före sommaren men att detta kan bli svårt att få till. Det kan alltså bli först efter sommaren som ett uppdrag finns på plats.

10. Hantering av tidsseriebrott i Statistikdatabasen

Ett arbete med att se över strukturerna i Statistikdatabasen (SSD) för både FoU- och innovationsstatistiken har pågått på SCB under våren. I SSD finns data från 1995 för FoU i Sverige och från 2004 för Innovation i företagssektorn. Däremot finns inga kompletta tidsserier då olika typer av tidsseriebrott hanterats genom att bryta serien och skapa nya tabeller. De avslutade serierna hamnar under avsnittet Äldre tabeller där det kan vara svårt att hitta de tabeller man letar efter.

Det kan finnas möjlighet att skapa längre tidsserier än de som finns i nuläget, åtminstone på en hög aggregeringsnivå. Sådana tidsserier kommer dock att sträcka sig över tidsseriebrott som i så fall skulle kunna kommenteras i fotnoter till tabellen.

Kommentarer/frågor:

- Tillväxtverket framhåller att fördelen med att ha uppdelade tabeller är att det blir väldigt tydligt att det finns tidsseriebrott i statistiken och var de finns.
- Tillväxtanalys påpekar att det finns en risk att man som användare antar att statistiken är jämförbar över tid om den presenteras i en sammanhållen tidsserie.
- SKR instämmer i att man som användare är betjänt av att tidsseriebrott framgår med stor tydlighet.
- Vinnova menar att uppdelningen i olika tabeller inte är något problem då statistiken används främst för att få en ögonblicksbild. Jämförelser över tid görs främst i internationell jämförelse och då används statistik från Eurostat eller OECD. SCB framhåller att den statistik för Sverige som finns hos Eurostat och OECD är densamma som den som finns i SSD men i de internationella databaserna görs inga uppdelningar vid tidsseriebrott. Där finns alltså risken att statistiken ger sken av att vara jämförbar över tid trots att den inte är det.
- Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) framhåller att de som använder statistiken regelbundet är vana med det system som råder i SSD och frågan är därför om den eventuella vinsten av att få längre tidsserier kan motivera förändringen.
- Lunds universitet anser inte att fotnoter i tabellerna är ett tillräckligt tydligt sätt att ge användaren information om tidsseriebrott. Det skulle innebära en alltför stor risk att statistiken tolkas felaktigt.
- På en fråga från Tillväxtanalys hänvisar SCB till dokumentationerna Kvalitetsdeklaration samt Statistikens framställning för information om tidsseriebrott.
- Vinnova efterfrågar statistik över FoU-skatteavdraget som i dagsläget inte finns publicerad i SSD. SCB besvarar detta med att detta är ett behov som SCB känner till men att detta arbete inte har prioriterats. Det finns ett antal tekniska frågor som behöver lösas för att statistiken över FoU-skatteavdraget ska kunna tillgängliggöras i SSD. Vinnova undrar vidare hur den statistiska enheten företag påverkar jämförbarheten mellan statistiken över FoU-skatteavdraget och övrig FoU-statistik. På detta svarar SCB att implementeringen av den statistiska enheten företag i FoU-statistiken försämrar jämförbarheten med FoU-skatteavdraget. Samtidigt skulle viktiga aspekter kring koncernstillhörighet tappas bort om FoU-skatteavdraget

skulle redovisas på samma statistiska enhet som FoU-statistiken.

11. Breddad tidsanvändningsundersökning i UoH-sektorn

Punkten bordläggs till nästa möte på grund av tidsbrist.

12. Övriga frågor

Inga övriga frågor.

13. Summering och förslag på ämnen till nästa möte

Förslag på ämnen till nästa möte kan skickas till sekreterare Elin Stendahl (SCB), gärna med kopia till ordförande Rolf Nilsson (Vinnova).